

Про музей Засновник Проекти Студії Галерея Запитайте Відгуки Відвідувачам Зв'язок

English

Події Новини Відбулося Статті Видиво

Головна » [Звичаї, обряди, свята, Статті](#) »

Святкування Маланки в селі Белелуя

[Виправити](#)

23 січня 2017 о 14:08 | [Звичаї, обряди, свята, Статті](#)

[Додайте відгук!](#)

Досьє:

Що: Маланка

Де: село Белелуя Снятинського району на Івано-Франківщині

Коли: 13-14 січня 2016 року

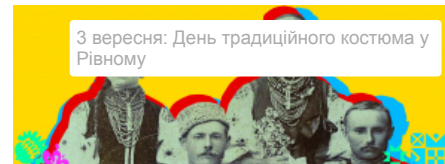
Дійові особи: Хлопці. Тільки неодружені, красиві і сильні хлопці.

Уже минулого, 2016 року, молодим співробітникам Музею Івана Гончара пощастило наживо побачити і зафіксувати цікавий звичай, унікальну традицію маланкування у селі Белелуя Снятинського району Івано-Франківської області. Віднайшла цей дивовижний колектив наша співробітниця етнолог Галина Олійник під час Майдану в 2014 році, і саме тоді белелуйська маланка завітала до Музею Івана Гончара (фото дивіться за лінком: https://www.facebook.com/pg/honcharmuseum/photos/?tab=album&album_id=770123259683915).

Найперше, що привертає увагу та вирізняє белелуйських маланкарів з-поміж усіх інших новорічно-різдвяних обрядодійців – їхнє вбрання. Справжніми костюми, не «спосовані», як у більшості сучасних маланкарів. Дивовижні ведмеді з осоки, вбрання яких важить близько пів центнера, чорти, перев'язані дзвіночками та ще й з дерев'яними вилами у руках, смерті у білому вбранні, розмальованому прапорами та цікавими написами на кшталт: «Віддай душу, бо задушу», жиди у високих капелюхах і з бородами з конопляного повісма та інші, про які докладніше розповімо далі. Нас зацікавило, чому саме тут костюми маланкарів не зазнали значних трансформацій, попри теперішні тенденції. І знайшли відповідь, дякуючи неймовірній жінці, котра вже 70 років поспіль «вбирає» маланку. Останнє означає, що до неї приходять гурт і вона оглядає вбрання кожного, підбирає відповідні речі, слідкує, щоб усе пасувало та було на своєму місці, пильнує послідовність стадій одягання та наявність необхідної атрибутики. «Вийшли» ми на цю жінку завдяки Василю Матвійовичу, її сину. Отже, знайомтесь – Шовкопляс Ольга Олексіївна, 1931 р.н. Ця важлива і почесна церемоніальна функція перейшла до неї від бабусі, яка роками «вдягала маланку». А Ользі Олексіївні тоді було всього 17 років! На кожному закутку села є така старша жінка, котра відповідає за зовнішній вигляд всього маланкарського гурту.

Відчинено

п'ятниця, 12:05

3 вересня: День традиційного костюма у Рівному

Працюємо вівторок-неділя, 10:00-17:30
Вартість для дорослих: 30 грн, для школярів, студентів, пенсіонерів: 10 грн
Як доїхати вул. Лаврська, 19, Київ
Телефон +38 044 2889268, 2805210

[Дивіться панорами виставкових зал](#)

[Заходи у вересні](#)

[Вступне видиво про музей](#)

[Коллекція світлин на Google Art Project](#)

Для дітей

гуальний зей

■ НОВИНИ МУЗЕЮ

Вакансія у музеї

15 серпня 2017 о 15:20

ARTMISTO: Музей Івана Гончара: «Осучаснення – не самоціль, а постійний процес»

28 липня 2017 о 15:42

Тест-розвага "Хто ви із музейних працівників"

18 травня 2017 о 11:08

■ НОВИНИ КУЛЬТУРИ

У Києві презентують книгу «Українська усна снотлумачна традиція початку ХХ століття»

31 серпня 2017 о 09:33

У Любліні відкриється виставка писанок з колекції українських майстринь

9 серпня 2017 о 10:56

Літня школа традиційної музики

3 липня 2017 о 11:19

Унікальний будинок української художниці Поліни Райко може стати окрасою

Тягла традиція

Про белелуйську маланку можна з певністю сказати, що традиція її святкування була неперервною. Принаймні так стверджують найстаріші жителі цього дивовижного селища. Навіть за радянських часів, коли окупаційна влада вела жорстоку боротьбу зі звичаями та традиціями «підкорених» народів на загарбаних територіях, коли вчителі по селах і містах чергували на Великдень вночі під церквою і викривали своїх учнів-односельчан в набожності чи прихильності до народних звичаїв, коли про співання веснянок, колядок чи будь-яких інших традиційних пісень навіть не йшлося (подекуди на центральній Україні бабусі й досі бояться наспівувати обрядових пісень фольклористам), у цьому селі здавна все складалося інакше.

Слава про маланку в Белелуї, таку відмінну від маланок навколишніх сіл, розійшлася далеко. У багатьох місцях через утиски місцевої влади та міліції її припинили святкувати, та тільки не тут. Попри роботу та навчання, погрози та «пильне око» влади, маланкарі – хто відпрошувався, хто «хворів» – викрочувались як могли, але такого свята в жодному разі не пропускали. 1985 року «відсвяткувати» Маланку у Белелуї приїхала вся міліція району аж трьома автобусами, та не судилося. Коли громада перекинула на знак протесту таким діям перший із уязиків, правоохоронці відчували свою недоречність на такому святі та швиденько забралися геть, а белелуйська маланка продовжувалася.

І хоч у Чернівцях щорічно проходить фестиваль Маланок, де можна побачити найрізноманітніші її форми, жителі села Белелуї впевнені, що Маланки інших сіл, такі ярмаркові на вигляд, «із пушками, кораблями, машинами, то – більше переберії, а в нас серйозна Маланка!» Великий внесок у збереженість та побутування цього звичаю зробила така чудова людина як Михайло Вільгельмович Герліб, очі котрого світяться під час розповідей про особливості белелуйської маланки. Вже багато років він завідує сільським клубом та й взагалі займається різноманітними «культурними» справами, опікується гуртами, які співають традиційні українські пісні та демонструють місцеві обрядові звичаї, возить їх на різноманітні фестивалі, концерти й виступи, і не лише Україною.

Персонажі та їхні костюми.

Повний склад маланкового гурту зараз такий: Маланка і Василь, газда і газдиня, 2-3 ведмеді, п'ять смертей і п'ять чортів, жид. Уся процесія надзвичайно весела, усі бешкетують що є сил, борються між собою, хапають зустрічних за руки, штрикають вилами і косами під ноги, а молодих дівчат піднімають на руки чи міцно обіймають. Костюми маски «борці» переважно виготовляють кожен сам під себе. Після маланкування хтось лишає їх собі на згадку, а хтось за власним бажанням віддає у місцевий пункт збору маланкових реквізитів на збереження до наступного року. Є маски яким вже понад 15 років. Ці, вже легендарні та фатові речі, передаються учасниками маланки з року в рік, при цьому вважається, що в них більше шансів у боротьбі персонажів дійства покласти на лопатки суперника.

Костюм **ведмеда** важить близько 50 кілограмів і складається з понад трьохсот перевесел спеціально зібраної та по особливому висушеної осоки. Його створенням займаються ті, котрі достеменно знають технологічні секрети. Кожен рік цей костюм виготовляється наново, або ж суттєво «ремонтується», бо завершальний етап Маланки – це «борінка», у якій ведмеді також беруть участь. Ведмеді з різних кутків попарно «б'ються» між собою, кожен по два рази, отже

туристичних маршрутів Херсонщиною – Євген Нищук

9 червня 2017 о 13:26

Google запустив віртуальний тур дерев'яними церквами Карпатського регіону

22 травня 2017 о 14:48

Подобається

19 тис. людей вподобали це.
Будьте першим з-поміж друзів!

Підпишіться на Google+

■ ВІДГУКИ

Орися: 24/08/2017 15:54

Велична подяка гурту Хорей козацька та організа...

Петро: 18/08/2017 09:10

Молодці !!!

Дарина: 13/08/2017 13:48

вітаю. підкажіть, будь ласка, як зареєструватись ...

Ігор: 1/08/2017 10:04

помилки у OCR? на Русі, а згодом і в Росії тримал...

[Ще декілька](#)

■ ОПИТУВАННЯ

Звідки ви дізналися про Музей Івана Гончара?

- Друзі, знайомі, родичі
- Інтернет
- Преса (газети, журнали)
- Радіо
- Телебачення
- Не пам'ятаю
- Знав про Івана Гончара ще до створення музею у 1993 році

Голосувати

[Результати](#)

дожити до наступного року в усій красі ведмедючому вбранню просто не судиться. У 2016 році, під час нашої експедиції ми стали свідками як одного такого ведмедя забрала «швидка», а вже ввечері він гордо демонстрував розмальовану загіпсовану руку і весело співав колядки разом з усіма.

Костюм чорта – темного кольору, для його створення у нашому випадку застосовують темно-сині робочі комбінезони, обмотані ланцюгами. Хвіст традиційно робиться із конячого волосу, до нього чіпляють дзвіночки, щоб було більше галасу, коли чортяки підстрибують, ідучи по дорозі. У руках вони тримають дерев'яні вила, теж обмотані ланцюгами та дзвіночками. Головний обов'язок чорта – усіх зустрічних молодих дівчат штрикати під ноги тими вилами.

Смерть одягнена у все біле, на спині у неї часто написано назву кутка та зображено різноманітні малюнки залежно від фантазії актора, але її іконографія здебільшого пов'язана із «смертельною» тематикою – черепи, кістки. Траплялися і надписи: «Віддай душу, бо задушу». В руках у смертей – дерев'яні коси, хоча колись були справжні металеві, але через випадки поранень, священик заборонив їх використання під час маланкування.

Жид. Неодмінним атрибутом жида є борода з повісма льону чи конопель, та хвіст з кінського волосу. Маска у нього із носом, часом ще й бородавками.

Газда і газдиня, як і **Василь та Маланка**, одягнуті у традиційне белелуйське святкове зимове вбрання. Примітно, що на газді – сукняні білі штани – «гачі», або «поркіниці» – теж білі святкові штани з домотканого полотна.

Василь Гунчак, один із учасників маланкового дійства у ролі ведмедя, пригадав розповідь своєї бабусі про те, що колись склад гурту був трохи інакшим і деяких персонажів уже немає, а саме:

Чоркес – чудернацька істота, ззовні схожа на чорта, але без рогів, ходить із забитою куркою, посипаною сажено, отримує коляду, щоб не бешкетував у хаті та не завдавав клопоту колядникам.

Коминар – чудернацька істота схожа на чоркеса, котра ходить із спеціальним гачком для вигрібання сажі в печі, вимагає коляду, щоб залишив ту сажу в спокої.

Циган – схожий на жида, маску виготовлено із овечої шкури вовною назовні, ходить із молоточком, підковує дівчат, рихтує їм чоботи, отримує коляду, щоб не помагав, – «Самі собі порихтуєм!» Це відбувалося 60 років тому, коли персонажі дійства ще не боролись, а всі колядували. Найпопулярніші в той час були цигани, їх ходило найбільше, всіх інших по одній-дві особи.

Підготовка до Маланки відбувається у декілька етапів. Заздалегідь обирається, коситься, сушиться, мотається у перевесла осока для майбутнього костюма ведмедя. Ближче до свята, за два-три дні до Маланки, хлопці збираються там же, на полі, та розподіляють поміж собою ролі, вважаючи на свої фізичні особливості та можливості, адже не кожному під силу цілий день проходити у костюмі ведмедя. Напередодні свята, три вечори поспіль учасники «збираються на бай до Маланки» – завершують підготовку костюмів, докручують перевесла для ведмедя, зшивають костюм спеціальною голкою, домальовують вбрання смертей. Тут допускається присутність старших одружених і досвідчених чоловіків. Наступний етап підготовки – «вбирання» маланки, тобто одягання гурту, яке розпочинається о шостій ранку 13 січня і вже о восьмій-дев'ятій годині вирушають колядувати.

Коляда.

Як згадують місцеві мешканці, раніше в селі була лише одна ватага маланкарів, яка ходила від хати до хати з колядками і віншуваннями. Пізніше село почало розростатися, утворилося три кутки (Берестів, Соківна, Великий кут) і, відповідно, відбувся розподіл самої ватаги маланкарів на три групи, кожна з якої представляла свій куток.

Найперше колядувати йдуть гуртом до священика, потім – до найповажніших у селі людей, і тоді вже по усіх хатах, де є неодружені дівчата, хай навіть такій дівчині було б і два місяці від народження – неодружена ж! Не минають і тих хат, де нікого вдома немає, хоч ти в сусіда, хоч закордоном, не можна, щоб вона лишилася непоколядована, заходять у двір і величають відсутніх господарів. І якщо «перебираються» виключно молоді неодружені хлопці, то разом з ними ходять колядувати і одружені, котрим дозволяється тільки співати.

Традиційно, частину наколядованих грошей ватага жертвує до церкви, а решту беруть на влаштування танців за потребою.

Борінка.

Раніше при зустрічі різних ватаг на перехрестях вулиць, які переходили з одного кутка села на інший, влаштовували своєрідні змагання – мірвання силою, що були хаотичні, оскільки не було чітко встановлених правил, й відтак коли і хто з ким

хотів, той з тим і боровся. За словами голови сільського клубу Михайла Герліба, котрий свого часу також маланкував, лише з 1976 року всі три ватаги маланкарів почали збиратися на центральній площі і вже там влаштовували змагання між собою. Згодом в це дійство почали вносити певні корективи: маланкарі вже боролися не лише задля особистої перемоги, але й відстоювали першість свого кутка; постали умови, хто має першим розпочинати бої і з ким; з'явилися судді, встановлювався ліміт часу на боротьбу, тобто все ставало більш зорганізованим і діяли певні правила.

Борінка відбувається майже у центрі села на великій округлій рівнинній галявині. Туди збирається село після того, як заколядували у всіх хатах. Стають колом навкруги галявини, але не упереміш, а розподіляючись чітко на три частини – кожен куток окремо. Палко вболівають за свій куток і маленькі діти, і жінки, і старші чоловіки, голосними вигуками і активною жестикуляцією, підбадьорюючи свого представника і пильнуючи за суддями. Судді – це старші досвідчені хлопці, по одному від кожного кутка. Маланковий гурт хрестить кожного свого представника, що виходить на змагання. Учасники борються у повних костюмах, нічого не знімаючи, навіть маски. Переможцем визнається лише той, хто поклав суперника на обидві лопатки, інакше бали не зараховуються. Перемагає той куток, який набрав найбільше балів. А борються гурти між собою за те, хто буде влаштовувати гуляння і для кого. Куток, що виборює перше місце, влаштовує танці та пригощання у цей же вечір для неодружених дівчат. Куток, що зайняв друге місце, робить те саме наступного дня на Василя для малих дітей та підлітків. Той, хто третє місце – на Йордан (Водохреще) для одружених та старших. А на Івана Хрестителя, 20 січня, скидаються всі кутки і гуляють разом четвертий день. Минулого 2016 року, коли ми із захопленням спостерігали за всім, що відбувалося, перемогу здобув кут Берестів.

А на завершення цього святкового періоду влаштовують **від'їдини** – *«то гуляння вже після всього, буває по-різному, но зазвичай останнього дня свят, можливо на наступну неділю буде, на те, що лишилось, не надто гучно, підбиття підсумків, стратегія на майбутнє, спогади, розклад акцентів, таке, вони є і на весіллях. То вже у вузькому колі, маленькі з маленькими, ті, що боролися теж окремо, ґазди собі»*, – розповів Василь Гунчак.

Отже, традиційна народна обрядовість українців, попри певні трансформаційні елементи та модернізацію, зберігає свою самобутність і до нині. І яскравим прикладом цього є село Белелуя, куди нам пощастило потрапити і зафіксувати живу традицію.

Матеріал підготували: Анастасія Панкова, Марія Пошивайло
Фоторепортаж: Богдан Пошивайло

Більше фото дивіться за лінком:

https://www.facebook.com/bohdan.poshyvailo/media_set?set=a.1119684488050523.1073741847.100000269470218&type=3

Твіт

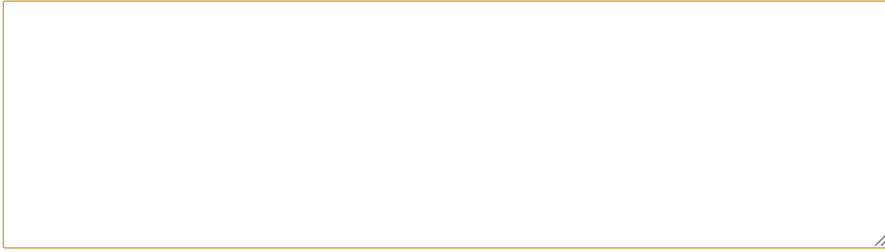
Подобається 0

Залишити відповідь

Ви увійшли як [Kateryna Mishchenko](#). [Вийти?](#)

Коментар

Оприлюднити коментар

[Події](#) [Відбулося](#) [Галерея](#) [Підтримайте проекти](#) [Друзі](#) [Відвідувачам](#) [Зв'язок](#)

© Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара», 2017
Поширення дозволене лише за наявності гіперпосилання на першоджерело!

Знайти на сторінці

Утнув [Богдан Гдаль](#)